

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЖИТТЄВОГО РІВНЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Шишкін Д. С.¹, Ольвінська Ю. О.²

1 – студент, кафедра статистики та ММЕ,

2 – канд. екон. наук, доцент, кафедра статистики та ММЕ
Одеський національний економічний університет, м. Одеса

АНОТАЦІЇ

Шишкін Д. С., Ольвінська Ю. О. Статистичний аналіз життєвого рівня населення України в умовах соціально-економічної кризи. Охарактеризовано економічний розвиток України за період з 2011 по 2021 роки. Проведено аналіз доходів та витрат українського населення, визначено загальну тенденцію зростання доходів та витрат, а також збільшення розриву між багатими і бідними групами населення. Надано рекомендації щодо поліпшення стану життя громадян.

Ключові слова: оцінка рівня життя, економічна криза, статистичний аналіз, доходи, зайнятість, освіта, охорона здоров'я.

Shishkin D. S., Olvinska Y. O. Statistical analysis of the standard of living of the population of Ukraine in the conditions of the socio-economic crisis. The economic development of Ukraine during the period from 2011 to 2021 has been characterized. An analysis of income and expenditure of the Ukrainian population has been conducted, revealing an overall trend of income and expenditure growth, as well as an increasing wealth gap between the rich and the poor. Recommendations have been provided to improve the standard of living for the citizens.

Keywords: *standard of living assessment, economic crisis, statistical analysis, income, employment, education, healthcare.*

ПОСИЛАННЯ НА РЕСУРС

Шишкін, Д. С. Статистичний аналіз життєвого рівня населення України в умовах соціально-економічної кризи [Текст] / Д. С. Шишкін, Ю. О. Ольвінська // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 9. Частина I – Одеса, ОНЕУ. – 2023. – С. 94 – 102.

На протязі останнього десятиліття Україна пройшла складний шлях економічного розвитку. За цей період країна зазнала численних викликів, таких як політична нестабільність, війна на сході країни, економічна криза та пандемія COVID-19. В результаті цих складних випробувань, рівень життя населення України зазнав значних коливань і викликів. Економічна криза, зниження доходів, збільшення безробіття та знецінення національної валюти мали серйозний вплив на громадян. Багато людей

стикнулися зі скрутою, обмеженнями в доступі до основних потреб, погіршенням стану соціальної інфраструктури, освіти та охорони здоров'я. Однак, важливо зазначити, що навіть в умовах великих труднощів та викликів, українське населення продемонструвало стійкість, наполегливість і волю до покращення свого становища. Незважаючи на економічні труднощі, люди шукали нові можливості, пристосовувалися до змін і намагалися забезпечити себе та свої родини. Дослідження стосовно рівня життя населення України в умовах соціально-економічної кризи є дуже актуальним в сучасний час. У зв'язку зі складною економічною ситуацією, політичними змінами та глобальною пандемією, важливо зрозуміти вплив цих факторів на рівень життя та добробут громадян. Аналіз доходів, витрат та інших економічних показників дозволяє виявити тенденції у зміні життєвого рівня населення, виявити розриви та нерівності між різними соціальними групами. Це дає можливість розробити ефективні стратегії та рекомендації для політичних, економічних та соціальних реформ з метою поліпшення стану громадян. Актуальність дослідження полягає в тому, що воно надає об'єктивну інформацію про ситуацію в країні, сприяє виявленню проблемних питань, які потребують негайного втручання. Результати такого дослідження можуть бути використані як основа для прийняття рішень з метою поліпшення економічного становища, соціального захисту та якості життя громадян.

Дослідження рівня життя населення України в умовах соціально-економічної кризи підтримується широкою інформаційною базою, яка включає наукові публікації, нормативно-законодавчі акти України та офіційні статистичні дані. Також великий внесок у розвиток цієї області зробили видатні науковці та дослідники, зокрема А.В. Базилук, Д.П. Богиня, О. А. Христенко, В.М. Ворони, М.О. Шульги, В. П. Сторожук, О.В. Кустовська, Є.І. Ткач, І.М. Ткач, О.М. Шладун, Л.М. Черенко, Е.В. Галицька, І.В. Калачова, К.В. Вітковська, В.С. Геєць, С.І. Пирожков, Л.П. Шевченко, В.С. Мандибура та інші.

Метою дослідження оцінки рівня життя населення є визначення факторів, що на нього впливають та їх аналіз з метою розробки ефективних політик та програм, спрямованих на покращення якості життя громадян.

Досліджуючи динаміку матеріального становища населення України, можна сказати, що загальна тенденція показує зростання доходів та витрат протягом останнього десятиліття. Однак, продовжується збільшення розриву між багатими і бідними групами, що вказує на необхідність прийняття ефективних політичних та соціальних заходів для зменшення нерівності у розподілі доходів та створення більш справедливого суспільства.

Середньомісячна заробітна плата відображає рівень оплати праці у різних секторах економіки. Її зростання сприяє підвищенню доходів працівників, що дозволяє їм забезпечувати свої базові потреби, покращувати рівень життя та забезпечувати свою сім'ю. Висока

середньомісячна заробітна плата також сприяє розвитку економіки країни, збільшенню внутрішнього споживання та стимулює інвестиції. Динаміка середньомісячної заробітної плати, середнього розміру пенсій та їх співвідношення за 2012–2022 рр. представлено на рисунку 1.

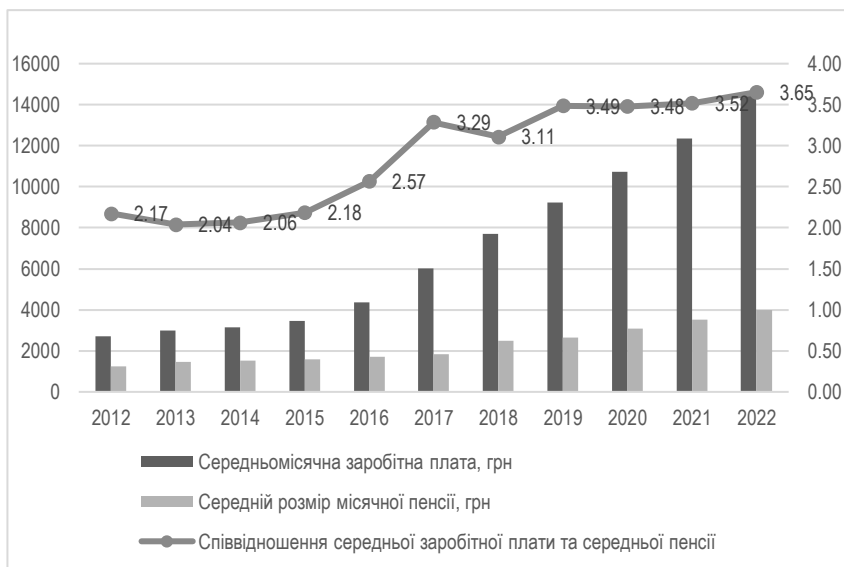

Рис. 1. Динаміка середньомісячної заробітної плати, середнього розміру пенсій та їх співвідношення за 2012–2022 рр.

Джерело: розроблено автором за [1]

З рис. 1 видно, що протягом періоду з 2012 по 2022 роки спостерігалася динаміка середньомісячної заробітної плати, середнього розміру пенсій та їх співвідношення, що має прямий вплив на якість життя населення України. Середня заробітна плата показує поступове зростання, найбільш високі темпи приросту спостерігалися до 2018 року, а після цього темпи зменшувалися. За весь період, середня заробітна плата зросла на 18,16%. Середній розмір пенсій також збільшувався, хоча темпи приросту були меншими в порівнянні з заробітною платою. За 2012-2022 роки, середня пенсія зросла на 13,80%. Мінімальна заробітна плата та мінімальна пенсія також демонстрували зростання, проте з різними темпами приросту. Мінімальна заробітна плата зросла на 8,33%, тоді як мінімальна пенсія збільшилась на 8,22%. Варто відзначити, що в окремі роки було значне зростання як середньої заробітної плати, так і середньої пенсії. Ці тенденції свідчать про вплив реформ та економічних чинників на соціальну сферу. Загалом, динаміка цих показників має важливе значення для покращення матеріального стану працівників, пенсіонерів та соціальних груп, що залежать від мінімальних гарантованих доходів. Від

цих показників залежить якість життя населення та рівень соціального захисту українського суспільства.

Розрахунок темпів приросту номінальної та реальної заробітної плати є важливим інструментом для оцінки економічного становища та рівня життя в суспільстві. Ці показники надають цінну інформацію про те, як змінюються доходи працівників і як впливають на їхню купівельну спроможність. Одна з головних причин вимірювати темпи приросту номінальної заробітної плати полягає в оцінці ефективності економічних політик та реформ. Ці показники дозволяють відслідковувати зміни в доходах працівників і визначати, наскільки успішно уряд забезпечує їхнє зростання. Вони також дають можливість оцінити, як впливають економічні реформи на добробут населення та які сектори економіки розвиваються найбільш динамічно. На рисунку 2 представлено темпи приросту номінальної та реальної заробітної плати в Україні за 2011–2021 роки.

Окрім того, розрахунок темпів приросту реальної заробітної плати допомагає визначити реальну купівельну спроможність працівників. Номінальна заробітна плата відображає лише кількість грошей, яку отримує працівник, але не враховує зміни в рівні цін на товари та послуги. Розраховуючи темпи приросту реальної заробітної плати, ми можемо врахувати інфляційні тенденції і з'ясувати, наскільки змінюється купівельна спроможність працівників у реальних термінах.

Рис. 2. Темпи приросту номінальної та реальної заробітної плати в Україні за 2011–2021 рр., %

Джерело: розроблено автором за [1]

Проаналізувавши дані рисунку 2, можна зробити висновок, що загалом, спостерігається позитивна динаміка зростання всіх трьох показників протягом розглянутого періоду. Це свідчить про певне покращення економічної ситуації в країні та зростання доходів населення. Проте, варто звернути увагу на деякі важливі моменти. Перш за все,

різниця між номінальною та реальною заробітною платою є значною. Це свідчить про вплив інфляції та змін валютного курсу на купівельну спроможність населення. Такі роки, як 2014 і 2015, відзначаються падінням реальних заробітних плат і реальних наявних доходів населення, що може бути наслідком економічних криз та політичних турбулентностей. Значну увагу слід приділити також впливу воєнного конфлікту на розподіл доходів та економічний стан окремих регіонів. Міста Луганськ та Донецьк, які перебувають у складних умовах через воєнний конфлікт, мають найнижчий рівень доходів. Це може свідчити про погіршення соціально-економічної ситуації в цих регіонах. Дані графіка також підкреслюють значну соціально-економічну нерівність між різними регіонами України. Деякі міста відзначаються вищими рівнями доходів порівняно з іншими. Однак, загальний ріст показників свідчить про певний прогрес в економічному розвитку країни. Ураховуючи всі ці фактори, необхідно приділяти увагу зменшенню соціально-економічних нерівностей, підвищенню реальної заробітної плати та доходів населення в усіх регіонах країни, а також сприяти економічному зростанню, що є важливими завданнями для подальшого розвитку України.

Для більш детального розуміння ситуації зробимо подробний аналіз доходів та витрат українців за 2011 та 2021 рік. Дані про сукупні еквівалентні доходи та витрати українців представлені у таблиці 1.

Таблиця 1

Розподіл середніх розмірів номінальних та реальних доходів і витрат населення у 10-відсоткових групах населення, 2011, 2021 рр.

ДЕЦИЛІ	2011		2021		Темп росту 2021 2011 %	
	Сукупні еквівалентні витрати	Сукупні еквівалентні доходи	Сукупні еквівалентні витрати	Сукупні еквівалентні доходи	Сукупні еквівалентні витрати %	Сукупні еквівалентні доходи %
1	1937,93	1841,98	5516,91	5991,88	184,68	225,30
2	1913,62	1923,34	6830,01	8124,88	256,92	322,44
3	2242,59	2276,95	7590,42	9623,02	238,47	322,63
4	2443,46	2580,08	9401,25	11106,47	284,75	330,47
5	2761,92	2951,52	10056,40	12562,42	264,11	325,63
6	3121,76	3279,81	10286,36	14359,63	229,51	337,82
7	3343,84	3737,19	11759,74	15992,15	251,68	327,92
8	3655,55	4098,78	12546,09	17446,72	243,21	325,66
9	4186,36	4812,72	14136,20	20758,03	237,67	331,32
10	5644,91	7032,86	17480,63	26539,20	209,67	277,36
Співвідношення 10 та 1 децилів, разів	2,91	3,82	3,17	4,43	-	-

Джерело: складено автором за даними [2]

Аналізуючи дані про доходи та витрати українців протягом періоду з 2011 по 2021 рік, можна зробити наступні висновки. По-перше, загальний рівень сукупних еквівалентних витрат та доходів населення збільшувався протягом цього періоду. Наприклад, витрати у першому децилі зросли на 184,68%, тоді як у десятому децилі вони збільшилися навіть на 225,30%. Подібно до доходів, які також зростали з 184,68% у першому децилі до 277,36% у десятому децилі. По-друге, виявляється значна різниця в рівнях доходів та витрат між різними децилями. Найбільший рівень доходів та витрат спостерігається в десятому децилі, тоді як перший дециль має найнижчі значення. По-третє, співвідношення між 10-м та 1-м децилем показує значну соціально-економічну нерівність. Наприклад, в 2021 році співвідношення складало 3,17 відносно витрат та 4,43 відносно доходів. Це свідчить про те, що найбагатші верстви населення мають значно більші доходи порівняно з найбіднішими. По-четверте, важливо звернути увагу на розподіл доходів та витрат в контексті соціальних проблем та економічного стану регіонів. Наприклад, міста Луганськ та Донецьк перебувають у складних умовах через воєнний конфлікт, що може вплинути на розподіл доходів та загальний економічний стан цих регіонів. Враховуючи ці висновки, важливо приділити увагу соціальній справедливості та забезпеченню рівних можливостей для всіх верств населення. Також необхідно зосередитися на зменшенні соціально-економічної нерівності та забезпеченні стійкого економічного зростання для всіх регіонів країни.

Для отримання більш повного уявлення ситуацію про доходи населення у період з 2011 по 2021 рік, ми звернемо увагу на рівень доходів в різних регіонах України. Аналіз доходів населення по регіонах допоможе нам зрозуміти розподіл доходів та виявити можливі різниці та нерівності у рівні доходів між регіонами.

Україна – це країна з різноманітними регіонами, які можуть відрізнятися за своїми економічними, соціальними та географічними характеристиками. Рівень доходів населення є одним із ключових показників якості життя громадян. Це відображає можливості людей отримувати достатній дохід для задоволення основних потреб, доступ до соціальних послуг та покращення життєвих умов.

Аналізуючи доходи населення в різних регіонах, ми можемо помітити розбіжності у рівнях доходів між багатшими та менш розвинутими регіонами. Деякі регіони можуть мати вищий середній рівень доходів, що свідчить про їхню економічну сильність та розвиток, тоді як інші регіони можуть стикатися з нижчими рівнями доходів, що може бути пов'язано з економічними труднощами або недостатнім розвитком.

Особливу увагу слід звернути на регіональні розбіжності в доходах між міськими та сільськими територіями. Часто міські регіони мають вищий рівень доходів, оскільки вони пропонують більше можливостей для зайнятості та розвитку кар'єри, а також доступ до більш широкого спектру послуг та інфраструктури. У той же час, сільські регіони можуть стикатися

з нижчими рівнями доходів, оскільки аграрний сектор може бути менш доходним і обмеженим у можливостях працевлаштування та підвищення доходів.

Дослідження доходів населення за регіонами надає можливість урізноманітнити політику регіонального розвитку та соціального захисту, спрямовану на зменшення регіональних нерівностей у доходах та підвищення якості життя населення. Зрозуміти розподіл доходів допомагає виявити пріоритетні напрямки діяльності, спрямовані на збалансований розвиток регіонів та забезпечення соціальної справедливості.

На рисунку 3 наведений розподіл доходів населення України за областями у 2011 році.

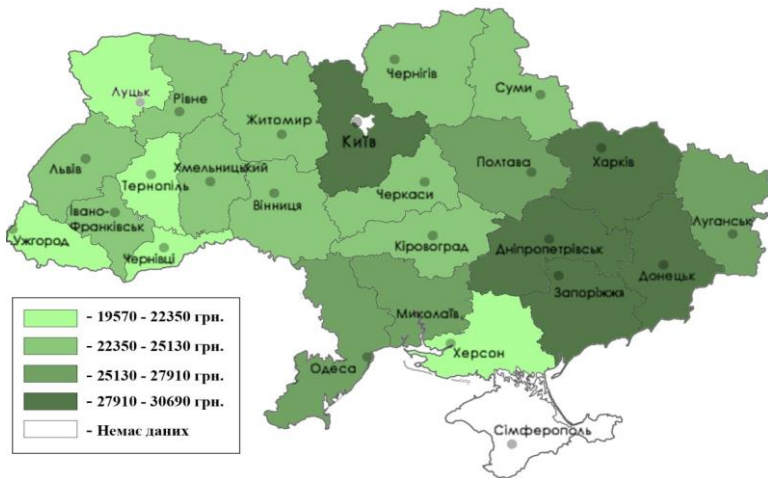

Рис.3. Розподіл доходів населення України за областями у 2011 році
Джерело: розраховано автором за даними [2]

Групування доходів за вказаними діапазонами надає нам важливі висновки про різні рівні доходів у різних містах України. На підставі наданої інформації за 2011 рік, можна відзначити, що міста Луцьк, Тернопіль, Чернівці, Ужгород і Херсон мали найнижчі рівні доходів. Ці міста, ймовірно, стикалися з економічними та соціальними викликами, що вплинули на розподіл доходів серед їх населення. У той же час, міста Львів, Івано-Франківськ, Рівне, Хмельницький, Житомир, Вінниця, Черкаси, Кіровоград, Чернігів і Суми мали середній рівень доходів. Це свідчить про більш стабільну економічну ситуацію і можливо наявність розвинених галузей, які забезпечують робочі місця та дохідні можливості для мешканців цих міст. Міста Одеса, Миколаїв, Полтава і Луганськ мали вищі доходи, ніж середні. Це може бути пов'язано з наявністю промислових центрів, підприємств та інших економічних факторів, які сприяють зростанню доходів мешканців.

Найвищий рівень доходів спостерігався у Києві, Харкові, Дніпропетровську, Запоріжжі та Донецьку. Ці міста, як відомо, є великими економічними центрами з розвинутою інфраструктурою, бізнесом та високим рівнем зайнятості. Тому не дивно, що доходи їхнього населення є найвищими. На жаль, про рівень доходів у Сімферополі не надано відомостей, тому ми не можемо зробити висновки щодо цього міста. Узагалі, зіставлення рівнів доходів в різних містах дозволяє нам оцінити економічну динаміку та розподіл доходів у різних регіонах України. Такий аналіз є важливим для розуміння соціально-економічних тенденцій та може служити підґрунтям для подальших досліджень і прийняття відповідних рішень у сфері економічного розвитку та соціального забезпечення. У 2021 році можна побачити зовсім іншу ситуацію, яка представлена на рисунку 4.

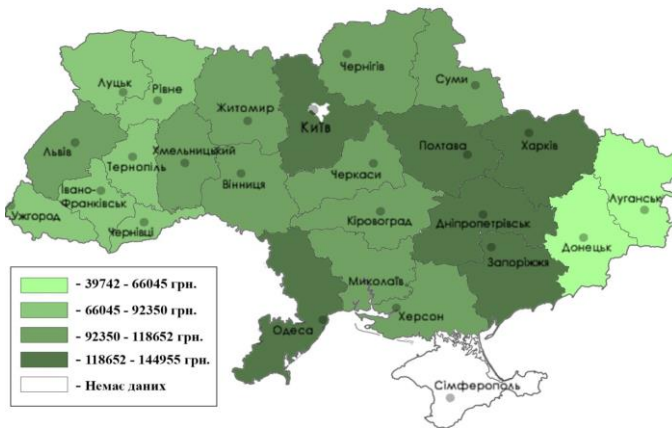

Рис.4. Розподіл доходів населення України за областями у 2021 році
Джерело: розраховано автором за даними [2]

На основі даних рисунку 4 видно, що міста України мають значні розбіжності у рівнях доходів. Найнижчі рівні доходів спостерігаються у містах Луганськ та Донецьк, які потерпають від воєнного конфлікту на сході країни. Це може пояснювати зниження доходів та загальний економічний спад у цих регіонах.

У другій групі міст, до якої входять Ужгород, Івано-Франківськ, Чернівці, Тернопіль, Луцьк і Рівне, спостерігається середній рівень доходів, трохи вищий, ніж у першій групі.

Третя група міст, до якої входять Чернігів, Суми, Житомир, Львів, Хмельницький, Вінниця, Черкаси, Кіровоград, Миколаїв і Херсон, має ще вищий рівень доходів.

Найвищі рівні доходів спостерігаються у містах Одеса, Київ, Полтава, Харків, Дніпропетровськ та Запоріжжя. Про Сімферополь немає наданої інформації.

Ці дані підкреслюють значну соціально-економічну нерівність між різними містами України. Вони свідчать про існування різних груп доходів та показують, що деякі міста мають значно вищі доходи порівняно з іншими.

Таким чином, з наведеного дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Економічний розвиток України за період з 2011 по 2021 роки був складним. Країна стикалася зі значними викликами, зокрема, зі зниженням ВВП, зростанням безробіття та збільшенням розриву між багатими і бідними групами населення. Однак, варто зазначити, що в останні роки спостерігається певне покращення економічної ситуації в країні.

2. Статистичний аналіз показав загальну тенденцію зростання доходів та витрат українського населення, але збільшення розриву між багатими і бідними групами населення свідчить про те, що ці переваги не розподіляються рівномірно.

3. Продовжується збільшення розриву між багатими і бідними групами, що вказує на необхідність прийняття ефективних політичних та соціальних заходів для зменшення нерівності у розподілі доходів та створення більш справедливого суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/cit.htm
2. Фінансовий портал Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minfin.com.ua> (дата звернення: 10.04.2023)
3. Дмитришин Л. І. Диференціація доходів населення як показник рівня життя населення / Л.І.Дмитришин, Я. Я. Плешка // «Розвиток економічної системи в умовах глобалізації» (м. Хмельницький, 11-12 листопада 2016 р.). — Херсон : Видавничий дім "Гельветика", 2016 .- с .160 – 162
4. Мармоза А. Т. Теорія статистики. Підручник – К.: Центр учбової літератури. – 2019 – 592 с.
5. Номінальна і реальна заробітна плата. Основні форми заробітної плати URL: https://pidru4niki.com/10611207/politekonomiya/nominalna_realna_zarobitna_plata_osnovni_for_mi_zarobitnoi_plati (дата звернення: 28.05.2023)
6. Статистичний збірник «Регіони України» URL: <http://www.ukr.stat.gov.ua> (дата звернення: 28.05.2023)
7. Статистичне дослідження соціально-економічних і демографічних процесів: моногр.: за ред. Ю. О. Ольвінської. Київ: ФОП Гуляєва В. М., 2021. 207 с.
8. Підгорний А.З., Вітковська К.В., Ольвінська Ю.О. Проблемы использования интегральных показателей оценки уровня жизни // Формирование рыночных отношений в Украине. 2020. №3 (226). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/problemy-ispolzovaniya-integralnyh-pokazateley-otsenki-urovnya-zhizni> (дата обращения: 16.05.2023).